

ВІДГУК

на дисертаційну роботу Сергія Сергійовича Підмогильного на тему
«Трансформаційні механізми зміцнення економічної безпеки
підприємницької діяльності», подану на здобуття ступеня доктора
філософії у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 Економіка

Актуальність теми дисертації

Глибокі трансформації українського економічного середовища, що відбуваються під впливом російсько-української війни, гібридних загроз та безпрецедентної турбулентності зовнішніх умов є тими обставинами, в яких економічна безпека підприємницької діяльності перестає бути похідною від ефективності управління, вона стає ключовою умовою виживання, стійкості та конкурентоспроможності підприємств. Військові ризики, інституційна нестабільність, технологічна вразливість та зміна ринкової поведінки вимагають нової логіки прийняття управлінських рішень, де швидкість адаптації, здатність до проактивної трансформації і впровадження інтелектуальних механізмів реагування є критичними факторами.

Сучасний етап відбудови та економічного переосмислення України потребує не просто адаптації підприємницьких структур до невизначеності, а створення цілісних, інтегрованих механізмів зміцнення економічної безпеки, що враховують когнітивні, технологічні, цифрові й інституційні детермінанти. Водночас важливо підкреслити, що актуальність теми не обмежується виключно теперішньою фазою воєнної економіки. Вона матиме визначальний характер у довгостроковій перспективі під час повоєнного відновлення, реконструкції та модернізації української економіки. Саме у період відбудови потреба в трансформаційних механізмах економічної безпеки лише посилюватиметься, адже підприємництво працюватиме в умовах високої капіталомісткості рішень, приходу іноземних інвесторів, відновлення інфраструктури, повернення людського капіталу та формування нових ланцюгів створення вартості. Ефективні моделі оцінювання ризиків, захисту економічних інтересів і підвищення стійкості стануть базовою передумовою не лише для стабільності бізнесу, а й для побудови нової економічної архітектури держави.

Таким чином, дослідження трансформації механізмів економічної безпеки підприємницької діяльності є концептуально значущим як для розуміння сучасних викликів, так і для формування науково обґрунтованих рішень, необхідних для повоєнного відновлення, економічної інтеграції України у європейський простір та забезпечення сталого розвитку в умовах довготривалої невизначеності.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Наукові результати, представлені у дисертаційному дослідженні, є обґрунтованими та методологічно виваженими. Достовірність отриманих висновків забезпечена комплексним використанням сучасного інструментарію економічних досліджень: математичного моделювання, економетричного аналізу, порівняльних оцінок, а також побудовою авторських моделей, які проходять логічну та емпіричну перевірку. Важливо, що дисертант поєднує якісні та кількісні підходи, узгоджує теоретичні положення з реальними даними діяльності підприємств, що підвищує валідність зроблених узагальнень.

Репрезентативність емпіричної бази, коректність застосування статистичних методів та послідовність авторських обчислень дають змогу вважати отримані результати достовірними й такими, що підтверджено практичними спостереженнями.

Наукова новизна роботи проявляється передусім у розвитку концептуального підходу до трансформації механізмів економічної безпеки підприємницької діяльності в умовах підвищених ризиків та стратегічної невизначеності. Дисертант уперше адаптує модель Басса до процесів формування безпекових змін, пропонує нові підходи до сценарного моделювання та інтелектуального моніторингу загроз, а також розробляє інструментарій оцінювання стійкості підприємств у динаміці трансформацій. Окремо варто підкреслити запропоновану авторську систему показників та механізмів, що дозволяють інтегрувати різноманітні фактори економічної безпеки у єдину логіку управлінських рішень.

Автором доповнено категоріальний апарат економічної безпеки підприємницької діяльності шляхом науково аргументованого виокремлення та ієрархізації понять «виклик», «ризик», «загроза» і «небезпека». Запропонована система побудована на причинно-наслідкових зв'язках та рівнях реалізації цих явищ, що забезпечує чіткість їх

розмежування й підвищує керованість управлінських рішень залежно від стадії розвитку небезпек.

Здобувачем розвинено концепцію трансформаційного механізму зміцнення економічної безпеки шляхом інтеграції принципів, методів і управлінських інструментів у єдину конструкцію. Такий підхід дозволяє формувати цілісний механізм реагування на загрози, підвищує адаптивність підприємницьких структур до динамічних змін зовнішнього середовища та забезпечує передумови стійкого розвитку.

Дисертант удосконалив методичний підхід до оцінювання дифузії трансформацій через адаптацію та застосування моделі Басса до процесів зміцнення економічної безпеки. Це дало змогу кількісно оцінювати закономірності поширення змін, визначати критичні точки трансформацій, типові поведінкові моделі суб'єктів підприємництва та прогнозувати наслідки їхнього реагування на зовнішні загрози.

Заслуговує на увагу запропонована автором модель оцінювання потенціалу економічної безпеки підприємницької діяльності, що інтегрує стимулятори та дестимулятори у єдину оцінювальну систему. Це дозволяє комплексно визначати рівень захищеності підприємств, їхню здатність протистояти негативним впливам і забезпечувати ефективність інноваційної, фінансової та операційної діяльності.

Сукупність розроблених у дисертації інструментів зміцнення економічної безпеки, зокрема таких, як-от: механізм інтелектуального моніторингу загроз; предикативне та сценарне планування; методика статистичної ідентифікації макроекономічних ризиків; сценарна матриця «ризики – стан потенціалу економічної безпеки», формує проактивну, адаптивну систему стратегічного управління, здатну моделювати майбутні сценарії та забезпечувати оперативне реагування в умовах економічної нестабільності.

Висунуті теоретичні положення мають самостійну наукову цінність, а запропоновані практичні рекомендації можуть бути використані для удосконалення систем управління підприємств як у воєнний період, так і в умовах повоєнного відновлення.

Таким чином, результати дисертації є науково новими, належним чином аргументованими та підтвердженими відповідними методами дослідження. Вони становлять цілісну наукову розробку, що відповідає сучасним вимогам економічної науки та практичним потребам забезпечення економічної безпеки підприємницької діяльності.

Отже, в дисертаційній роботі повністю виконано поставлене наукове завдання, що засвідчує повне володіння здобувачем методології наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності

За своїм змістом дисертаційна робота С.С. Підмогильного повністю відповідає Стандарту вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня, ступінь доктора філософії галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 051 Економіка, затвердженого та введеного в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 10.05.2022 р. № 424, та напрямам досліджень відповідно до освітньо-наукової програми Економіка Національного аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут». Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про наявність особистого внеску здобувача у науковий напрям економічної безпеки підприємницької діяльності.

Розглянувши звіт подібності за результатами перевірки дисертаційної роботи на текстові збіги, можна зробити висновок, що дисертаційна робота С.С. Підмогильного є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Мова та стиль викладення результатів

Дисертаційна робота написана українською мовою. Дисертація вирізняється логічно вибудованою структурою, що забезпечує послідовний перехід від теоретико-методологічних положень до прикладних аналітичних результатів та авторських моделей. Матеріал викладено системно й узгоджено: кожен розділ логічно продовжує попередній, а висновки коректно відображають зміст і результати проведених досліджень. Така структурна впорядкованість підсилює наукову та практичну аргументованість роботи.

Стиль викладення відповідає вимогам академічної економічної науки: мова є коректною, термінологічно виваженою та чіткою. Автор послуговується усталеними категоріями сучасної теорії економічної безпеки, управління та економічного аналізу, дотримується принципів наукової об'єктивності та аналітичної нейтральності. У роботі відсутні

суперечності у використанні ключових термінів, а введення авторських понять супроводжується необхідними поясненнями, що забезпечує коректне сприйняття наукового змісту.

Викладення матеріалу є зрозумілим для фахівців відповідного напрямку, складні концепції розкрито через чіткі структурні схеми, логічні моделі та аргументовані висновки. Робота поєднує глибину наукового аналізу з належною доступністю, що дозволяє ефективно сприймати теоретичний матеріал і простежувати логіку обґрунтування отриманих результатів.

Загалом стиль мовлення, термінологічна культура та послідовність викладення свідчать про достатній рівень наукової зрілості здобувача та відповідають вимогам до дисертаційних робіт з економіки.

Структура роботи

Дисертація складається зі змісту, двох анотацій державною і англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури та додатків. Загальний обсяг дисертації - 388 сторінки, з них основний текст - 259 сторінок.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено мету та завдання роботи, окреслено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано наукову новизну, теоретичне й практичне значення отриманих результатів. Автор також подає методологічні засади роботи та демонструє логіку побудови дослідження, що забезпечує цілісність і послідовність подальшого викладення матеріалу.

У першому розділі здійснено теоретико-методологічне обґрунтування проблематики економічної безпеки підприємницької діяльності. Систематизовано підходи до трактування базових категорій, розмежовано поняття «виклик», «ризик», «загроза» та «небезпека», досліджено чинники формування економічної безпеки та принципи побудови відповідних механізмів. Розділ формує концептуальну основу для подальших аналітичних розробок.

Другий розділ присвячено аналітичній оцінці стану економічної безпеки підприємницьких структур та виявленню тенденцій, які визначають характер її трансформації. Проведено статистичний аналіз динаміки загроз, ідентифіковано ключові ризики та побудовано модель

оцінювання потенціалу економічної безпеки. Розділ демонструє здатність автора до глибокого емпіричного опрацювання проблематики.

У третьому розділі сформовано та обґрунтовано трансформаційний механізм зміцнення економічної безпеки підприємницької діяльності. Представлено методичні підходи до оцінювання дифузії трансформацій за моделлю Байєса, розроблено сценарні та предикативні інструменти управління, а також комплекс практичних рекомендацій щодо підвищення стійкості підприємств у мінливому середовищі. Розділ має прикладний характер і демонструє інноваційність авторських напрацювань.

У висновках узагальнено основні результати дослідження, підтверджено досягнення поставленої мети та виконання всіх дослідницьких завдань. Сформульовано підсумкові положення наукової новизни, окреслено практичне значення розроблених методик і рекомендацій, а також наведено перспективи подальших досліджень у сфері трансформації механізмів економічної безпеки.

У додатках представлено необхідні аналітичні матеріали, розрахункові таблиці та допоміжні ілюстративні дані, що підтверджують проведені автором дослідження та забезпечують повноту й прозорість отриманих наукових результатів.

Список використаних джерел загальною кількістю 193 найменування розміщено на 25 сторінках.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

Наукові результати, положення, висновки та пропозиції, отримані в дисертаційній роботі, було опубліковано в 18 наукових працях, з них 3 розділи – в колективних монографіях, 4 - є статтями у вітчизняних наукових фахових виданнях, 4 - є статтями у зарубіжних наукових виданнях (в тому числі 1 – проіндексована у науково-метричній базі Web of Science), 7 - матеріали наукових конференцій. Загальний обсяг опублікованих наукових робіт становить 6,1 д.а. (з них автору належить 2,7 д.а.). Також результати дисертації були апробовані на 11-ти науково-практичних конференціях, які проводилися в Україні, Іспанії, Болгарії, Чехії.

Тематика публікацій узгоджується зі змістом дисертаційної роботи, що свідчить про цілісність та поетапність научної апробації отриманих результатів. Опубліковані статті містять як теоретичні узагальнення, так і практичні положення, що характеризує здобувача як такого, що здатен до комплексного наукового аналізу та формування аргументованих висновків. Географія та рівень конференцій, на яких були апробовані результати, демонструють відкритість дослідження до широкого наукового дискурсу та позитивну оцінку науковою спільнотою проблематики, що розглядається у дисертації.

Аналіз змісту публікацій та способу подання матеріалу свідчить про дотримання здобувачем принципів академічної доброчесності. У роботах коректно оформлені посилання на джерела, дотримано норм цитування, відсутні ознаки недоброчесних практик, а всі результати, винесені в публічний науковий простір, мають виразний авторський характер. Публікаційний корпус підтверджує, що здобувач здійснив самостійний внесок у розвиток досліджуваної проблематики та забезпечує належну апробацію отриманих результатів.

Таким чином, наукові результати описані в дисертаційній роботі повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача.

Недоліки та зауваження до дисертаційної роботи

1. Потребує уточнення логіка формулювання назви і змісту пп. 1.2 "Вплив загроз і трансформаційних процесів на зміцнення економічної безпеки підприємництва", оскільки вплив загроз на зміцнення економічної безпеки не є доведеним остаточно, у цій частині роботи мова йде радше про питомо негативний вплив загроз на економічну безпеку підприємництва.

2. Застосування моделі Байєса є цікавим науковим рішенням, однак зміст дисертації не надає достатньої аргументації щодо її релевантності до процесів зміцнення економічної безпеки. Доцільно було б пояснити, які специфічні характеристики підприємницьких структур дозволяють екстраполювати інноваційно-ринковий підхід моделі Байєса на безпекові трансформації, та розширити порівняння з альтернативними моделями.

3. Емпіричне тестування здійснено на прикладі восьми підприємств, що належать до різних галузей. Така вибірка є дещо замалою для узагальнень, які претендують на масштаб національного рівня. Бажано було б розширити вибірку або глибше обґрунтувати, або принаймні

навести більше аргументів, чому саме ці підприємства репрезентують типові поведінкові моделі.

4. У роботі домінують економіко-аналітичні та статистичні методи, тоді як інституційна, правова й регуляторна компоненти безпекового середовища опрацьовані фрагментарно. Це створює певний методологічний дисбаланс, адже саме нестабільність правового поля є одним із визначальних факторів загроз для вітчизняного бізнесу.

5. Потребує доопрацювання структура категоріального апарату, оскільки дисертант подає ієрархію дефініцій «виклик – ризик – загроза – небезпека», але уникає порівняльного аналізу альтернативних наукових класифікацій та недостатньо аргументує, чому саме така побудова ієрархії є оптимальною для підприємницької діяльності в умовах російсько-української війни та високої глобальної турбулентності.

6. У роботі визначено важливість інтелектуального моніторингу, сценарного планування та гнучкого управління, але недостатньо розкрито конкретні управлінські інструменти та алгоритми їх імплементації. Деякі рекомендації залишаються на концептуальному рівні без чітких індикаторів оцінювання результативності, тоді як їх наявність суттєво посилила би доказову базу досягнення поставленої у роботі мети.

Водночас, вважаю, що висловлені зауваження не є концептуальними, не зменшують загальної наукової новизни та практичної значимості результатів і не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Висновок про дисертаційну роботу

За результатами проведеної експертизи змісту дослідження і публікацій дисертанта, вважаю, що дисертаційна робота здобувача ступеня доктора філософії Сергія Сергійовича Підмогильного на тему «Трансформаційні механізми зміцнення економічної безпеки підприємницької діяльності» виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п.6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради

закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Здобувач - Сергій Сергійович Підмогильний - заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові наук за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:

професор кафедри менеджменту

ДЗ «Луганський національний університет

імена Тараса Шевченка», доктор

економічних наук, професор

Олександра ЛЯШЕНКО